

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO

JULIANE KOKOTT

przedstawiona w dniu 8 marca 2007 r.¹

I — Wprowadzenie

prawne. Sąd odsyłający powołuje się w tym zakresie na dyrektywę, która nie zawiera definicji ofiary.

II — Ramy prawne

1. W niniejszym postępowaniu wyjaśnienia wymaga, czy decyzja ramowa 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym² w związku z dyrektywą Rady 2004/80/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. odnoszącą się do kompensaty dla ofiar przestępstw³ wymaga, aby sprzeniewierzone kwoty należące do poszkodowanej spółki zostały jej zwrócone w ramach postępowania karnego. W szczególności powstaje pytanie, czy pojęcie ofiary w rozumieniu decyzji ramowej, wbrew definicji zawartej w art. 1 lit. a), obejmuje nie tylko osoby fizyczne, lecz również osoby

A — Prawo Unii Europejskiej i Wspólnot Europejskich

2. Zgodnie z art. 1 lit. a) decyzji ramowej 2001/220 pojęcie ofiary oznacza „osobę fizyczną, która doznała szkody, włączając w to uszkodzenie ciała lub szkodę psychiczną, cierpienie emocjonalne lub stratę ekonomiczną, spowodowane bezpośrednio przez działania lub zaniechania stanowiące naruszenie prawa karnego państwa członkowskiego”.

1 — Język oryginału: niemiecki.

2 — Dz.U. L 82, str. 1.

3 — Dz.U. L 261, str. 15 (wersje językowe 15 państw członkowskich).

3. Artykuł 2 ust. 1 opisuje w ogólny sposób uwzględnianie interesów ofiar:

„Każde państwo członkowskie w swoim systemie prawa karnego zapewnia ofiarom rzeczywistą i odpowiednią rolę. Państwo kontynuuje wszelkie wysiłki zmierzające do zapewnienia, aby ofiary w trakcie postępowania traktowane były z należyтым poszanowaniem godności jednostki, a także uznaje prawa oraz uzasadnione interesy ofiar, w szczególności w ramach [postępowania] karnego”.

4. Artykuł 9 decyzji ramowej dotyczy prawa do odszkodowania w toku postępowania karnego:

„1. Każde państwo członkowskie zapewnia ofiarom czynów przestępczych uprawnienia do uzyskania w rozsądnym czasie decyzji w sprawie wynagrodzenia przez przestępcę szkody w toku postępowania karnego, z wyjątkiem takich sytuacji, gdy w konkretnych sprawach prawo krajowe umożliwia przyznanie odszkodowania w inny sposób.

2. [...]

3. Jeżeli nie będzie to pilnie wymagane dla potrzeb postępowania karnego, możliwą do odzyskania własność należącą do ofiar,

przejętą w toku postępowania karnego, zwraca się im bez zwłoki”.

5. Motyw 7 decyzji ramowej wyjaśnia stosunek do postępowania cywilnego:

„Środki wspierania ofiar przestępstwa, a w szczególności postanowienia odnoszące się do odszkodowania i mediacji, nie dotyczą uzgodnień w ramach postępowania cywilnego”.

6. Dyrektywa 2004/80 dotyczy kompensaty dla ofiar przestępstw przez państwo. Zawiera ona uregulowania, które mają na celu zapewnienie wypłaty kompensaty w sytuacjach transgranicznych. Podstawowe zasady wypłaty kompensaty zostały wyrażone w pierwszych dwóch artykułach:

„Artykuł 1

Prawo do składania wniosku w państwie członkowskim zamieszkania

Państwa członkowskie zapewniają, że w przypadku gdy umyślne przestępstwo z użyciem przemocy zostało popełnione w państwie członkowskim innym niż

państwo członkowskie, w którym wniosku-
jący o kompensatę ma stałe miejsca zamiesz-
kania, wnioskujący ma prawo złożyć wniosek
do organu lub jakiegokolwiek innej instytucji
w tym drugim państwie członkowskim.

8. Artykuł 12 dyrektywy 2004/80 przewiduje
w tym zakresie:

Artykuł 2

Odpowiedzialność za wypłatę kompensaty

„1. Zasady w sprawie dostępu do kompen-
saty w sytuacjach transgranicznych ustano-
wione w niniejszej dyrektywie funkcjonują
w oparciu o systemy państw członkowskich
dotyczące kompensaty dla ofiar umyślnych
przestępstw z użyciem przemocy popełnio-
nych na ich odpowiednich terytoriach.

Kompensatę wypłaca właściwy organ
państwa członkowskiego, na którego teryto-
rium przestępstwo zostało popełnione”.

2. Wszystkie państwa członkowskie zapew-
niają, że ich przepisy krajowe przewidują
istnienie systemu kompensaty dla ofiar
umyślnych przestępstw z użyciem przemocy
popełnionych na ich odpowiednich teryto-
riach, który gwarantuje sprawiedliwą i odpo-
wiednią kompensatę dla ofiar”.

7. Wbrew pierwotnemu projektowi Komisji
zrezygnowano z harmonizacji przepisów
regulujących kompensatę dla ofiar. Niemniej
jednak motyw 6 dyrektywy stanowi:

„Ofiary przestępstw w Unii Europejskiej
powinny być uprawnione do sprawiedliwej
i odpowiedniej kompensaty za doznany
uszczerbek, niezależnie od tego, w jakim
miejscu we Wspólnocie Europejskiej prze-
stępstwo zostało popełnione”.

9. Artykuł 17 lit. a) podkreśla, że dyrektywa
nie stanowi przeszkody dla państw człon-
kowskich do wprowadzenia lub utrzymania
przepisów korzystniejszych dla ofiar prze-
stępstw lub wszelkich innych osób dotknię-
tych przestępstwami, o ile przepisy te będą
zgodne z dyrektywą.

B — *Prawo włoskie*

10. Wydaje się, że Włochy nie dokonały wyraźnej transpozycji pojęcia ofiary w rozumieniu art. 1 lit. a) decyzji ramowej 2001/220.

11. Artykuły 262 i 263 włoskiego codice de procedura penale [kodeksu postępowania karnego] regulują zwrot majątku zajętego celem zabezpieczenia w postępowaniu karnym. Orzeczenie w przedmiocie zwrotu należy zasadniczo do zakresu kompetencji sądu karnego. Jednakże w przypadku sporu dotyczącego własności zajętego majątku sąd ten przekazuje rozstrzygnięcie sporu właściwemu sądowi cywilnemu.

12. Ponadto art. 74 i nast. oraz 538 i nast. włoskiego codice de procedura penale przewidują wydanie orzeczenia w przedmiocie odszkodowania dla ofiary w ramach postępowania karnego.

III — Stan faktyczny i pytania prejudycjalne

13. W wyroku z dnia 4 maja 1999 r. wydanym w oparciu o ugodę zawartą przed

prokuratorem Giovanni Dell’Orto oraz inni oskarżeni zostali skazani na karę pozbawienia wolności na okres 1 roku i 6 miesięcy oraz karę grzywny, przy czym wykonanie kary zostało zawieszono, w związku z popełnieniem przestępstwa podania nieprawdźliwych informacji o spółce, między innymi w celu popełnienia kwalifikowanego przestępstwa sprzeniewierzenia oraz nielegalnego finansowania partii politycznych, ze szkodą dla SAIPEM s.p.a. W międzyczasie wyrok ten uprawomocnił się.

14. Jeszcze na etapie postępowania przygotowawczego G. Dell’Orto dokonał przelewu kwoty 1 064 069,78 EUR z zagranicznego konta bankowego do Włoch, która to kwota, zgodnie informacjami przedstawionymi przez sąd odsyłający, została przez niego uprzednio przywłaszczona i w dalszym ciągu stanowiła własność SAIPEM. Włoskie konto bankowe zostało zajęte celem zabezpieczenia.

15. Wyrok nie zawierał żadnego rozstrzygnięcia w przedmiocie kwoty zajętej celem zabezpieczenia. Na wniosek SAIPEM postanowieniem z dnia 3 grudnia 1999 r. zarządzonej został zwrot tej kwoty na rzecz spółki. W dniu 10 grudnia 1999 r. spółka podjęła tę kwotę z konta i konto zostało zlikwidowane.

16. Sąd odsyłający nie przedstawił informacji dotyczącej tego, który sąd wydał wyrok skazujący G. Dell’Orto oraz zarządził zwrot kwoty zajętej celem zabezpieczenia, jednak

wydaje się, iż to on sam wydał przedmiotowe orzeczenia.

17. W dniu 8 listopada 2001 r. Corte di Cassazione uchylił postanowienie dotyczące zwrotu kwoty, stwierdzając, że zwrot kwoty zajętej celem zabezpieczenia nie stanowił przedmiotu ugody zawartej przed prokuratorem i że w związku z tym zwrot nie mógł zostać zarządzony w postępowaniu karnym.

18. Po tym jak wydane zostały kolejne orzeczenia częściowe, sąd odsyłający, działający w charakterze sądu egzekucyjnego, musi rozstrzygnąć w przedmiocie dalszych środków dotyczących spornej kwoty. Przed wydaniem odnośnego orzeczenia sąd odsyłający przedkłada Trybunałowi następujące pytania prejudycjalne:

„a) Czy zasady wyrażone w art. 2 i 9 decyzji ramowej 2001/220/WSiSW można stosować w ramach postępowania karnego w ogólności w stosunku do każdej osoby dotkniętej przestępstwem na podstawie przepisów art. 1 i nast. dyrektywy Rady 2004/80/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. odnoszącej się do kompensaty dla ofiar przestępstw lub innych przepisów prawa wspólnotowego?

b) Czy zasady wyrażone w art. 2 i 9 decyzji ramowej 2001/220/WSiSW można stosować w ramach postępowania karnego wykonawczego następującego po uprawomocnieniu się wyroku skazującego (a zatem także po wymierzeniu kary na podstawie [...] [ugody zawartej przed prokuratorem]⁴⁾ do każdej osoby dotkniętej przestępstwem na podstawie przepisów art. 1 i nast. dyrektywy 2004/80 lub innych przepisów prawa wspólnotowego?”.

19. Udział w postępowaniu wzięli G. Dell'Orto, Irlandia, Włochy, Niemcy, Austria, Zjednoczone Królestwo i Komisja.

IV — Ocena

20. Sąd odsyłający wnosi o dokonanie wykładni decyzji ramowej 2001/220 w świetle dyrektywy 2004/80, ponieważ uwzględniając stwierdzenia Trybunału w wyroku w sprawie Pupino dotyczące zasady wykładni zgodnej z decyzją ramową, pragnie dokonać takiej wykładni prawa krajowego, która w największym możliwym stopniu uwzględniałaby brzmienie i cel decyzji ramowej, tak aby osiągnąć zmierzony przez nią rezultat

4 — Dodanie autorki.

i wypełnić zobowiązanie wynikające z art. 34 ust. 2 lit. b) UE⁵. Sąd odsyłający spodziewa się, że w sprawie głównej będzie on zobowiązany, na podstawie decyzji ramowej, do wydania rozstrzygnięcia w przedmiocie zwrotu SAIPEM kwot zajętych celem zabezpieczenia.

A — W przedmiocie dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

21. Zjednoczone Królestwo uważa wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym za niedopuszczalny. Podnosi ono, że sąd odsyłający powołuje się na art. 234 WE, wnosząc o dokonanie wykładni przepisów decyzji ramowej, która stanowi akt przyjęty na podstawie art. 34 ust. 2 lit. b) UE. Zdaniem Zjednoczonego Królestwa wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, dotyczący wykładni prawa Unii Europejskiej, może zostać oparty tylko i wyłącznie na art. 35 ust. 1 UE. Irlandia zajmuje podobne stanowisko, uważa jednak, że błąd popełniony przez sąd odsyłający może zostać konwalidowany, ponieważ odnośny wniosek na podstawie art. 35 UE byłby dopuszczalny.

22. Jak podkreśliła na rozprawie Irlandia, przedkładanie Trybunałowi w istocie pytań dotyczących wykładni prawa Unii Europejskiej, co jest dopuszczalne tylko w przypadku spełnienia dodatkowych wymogów określonych w art. 35 UE, pod pozorem pytania dotyczącego prawa wspólnotowego, przedkładanego na podstawie art. 234 WE, jest oczywiście wykluczone. Zagadnienie zakresu, w jakim jednak w przypadku omawianego poniżej wzajemnego oddziaływania na siebie obydwu porządków prawnych wniosek do Trybunału może dotyczyć prawa Unii Europejskiej, mogłoby powodować powstanie trudnych w praktyce do rozstrzygnięcia kwestii związanych z odgraniczeniem⁶. Kwestie te nie będą jednak w tym miejscu rozstrzygane.

23. Argumentacja Zjednoczonego Królestwa dotycząca niedopuszczalności wniosku nie jest jednak przekonująca. Jak orzekł Trybunał, na mocy art. 46 lit. b) UE postanowienia traktatów WE, EWEA i EWWiS dotyczące kompetencji Trybunału i wykonywania tych kompetencji — wśród których znajduje się przepis art. 234 WE — stosuje się do postanowień tytułu VI Traktatu o Unii Europejskiej w warunkach przewidzianych w art. 35 UE. Wynika z tego, że tryb przewidziany w art. 234 WE może być stosowany w przypadku kompetencji prejudycjal-

5 — Wyrok z dnia 16 czerwca 2005 r. w sprawie C-105/03 Pupino, Zb.Orz. str. I-5285, pkt 43. W odniesieniu do tego stwierdzenia Trybunału należy zauważyć, że w niemieckim i angielskim tłumaczeniu wyroku pierwotnie użyte zostało błędne pojęcie „wykładni zgodnej z dyrektywą”, które nie ma zastosowania do decyzji ramowych. Błąd ten został w międzyczasie skorygowany.

6 — Wyrok w sprawie Pupino, wyżej wymieniony w przypisie 5, pkt 19. Zobacz również wyroki z dnia 27 lutego 2007 r. w sprawie C-354/04 P Gestoras Pro Amnistia i in. przeciwko Radzie, dotychczas niepublikowany w Zbiorze, pkt 54 i w sprawie C-355/04 P Şegi i in. przeciwko Radzie, Zb.Orz. str. I-1657, pkt 54.

nych Trybunału opartych na art. 35 UE, pod warunkiem spełnienia przewidzianych w tym postanowieniu przesłanek.

ważności i wykładni aktów, o których mowa w art. 35 UE, na warunkach określonych w art. 35 ust. 3 lit. b) UE⁷.

24. Również wnioski dotyczące wykładni prawa Unii Europejskiej — składane na podstawie art. 35 UE — stanowią zatem co do zasady wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w rozumieniu art. 234 WE. To, w jakim zakresie sąd odsyłający wyraźnie powołał się na te postanowienia, nie może być decydujące dla kwestii dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Jego dopuszczalność zależy raczej od tego, czy spełnione zostały doniosłe wymogi, które w przypadku pytań dotyczących prawa Unii Europejskiej zostały określone w szczególności w art. 35 UE.

25. Ustanowiony w art. 35 UE wymóg, który w szczególności z punktu widzenia Zjednoczonego Królestwa oraz Irlandii ma największe znaczenie, dotyczy uznania przez dane państwo członkowskie właściwości Trybunału do orzekania w przedmiocie wniosków o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, których przedmiotem jest prawo Unii Europejskiej. Obydwa państwa członkowskie nie złożyły mianowicie stosownych oświadczeń. Jak zauważyła Irlandia, w niniejszej sprawie niewątpliwie jest, że sąd odsyłający jest uprawniony do przedłożenia Trybunałowi wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Ze skutkiem od dnia 1 maja 1999 r., to jest dnia wejścia w życie traktatu z Amsterdamu, Republika Włosa złożyła mianowicie oświadczenie, w którym uznała właściwość Trybunału Sprawiedliwości do orzekania w przedmiocie

26. W dalszej kolejności rozmaite rządy kwestionują istotność wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

27. W przedmiocie wymogu istotności Trybunał stwierdził, stosując do art. 35 UE orzecznictwo dotyczące art. 234 WE, że domniemanie istotności związane z pytaniami prejudycjalnymi przedkładanymi przez sądy krajowe może zostać obalone jedynie w wyjątkowych przypadkach, gdy oczywiste jest, że wnioskowana wykładnia przepisów prawa Unii, o które chodzi w pytaniach, nie ma żadnego związku z realiami bądź przedmiotem sporu głównego lub gdy zagadnienie ma charakter hipotetyczny bądź gdy Trybunał nie dysponuje danymi dotyczącymi faktów lub prawa niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na zadane mu pytania. Poza tymi przypadkami Trybunał ma co od zasady obowiązek wydania orzeczenia w przedmiocie pytań prejudycjalnych dotyczących wykładni aktów, o których mowa w art. 35 ust. 1 UE⁸.

7 — Informacja o wejściu w życie traktatu z Amsterdamu (Dz.U. L 114, str. 56).

8 — Wyrok w sprawie Pupino, wyżej wymieniony w przypisie 5, pkt 29 i nast. z dalszymi odesłaniami do orzecznictwa dotyczącego art. 234 WE.

28. Rząd niderlandzki twierdzi, że wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie zawiera żadnych informacji co do tego, które przepisy prawa włoskiego powinny zostać poddane wykładni zgodnej z decyzją ramową. Podkreślając, że wykluczone jest bezpośrednie stosowanie decyzji ramowej, rząd niderlandzki uważa, że sąd odsyłający powinien był podać odnośne informacje.

29. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem dokonanie użytecznej dla sądu krajowego wykładni prawa wspólnotowego wymaga, aby sąd ten dokładnie określił w postanowieniu odsyłającym ramy faktyczne i prawne stawianych pytań lub przynajmniej aby wyjaśnił stan faktyczny, którego dotyczy pytanie. Informacje te powinny między innymi umożliwić rządowi państw członkowskich oraz zainteresowanym uczestnikom postępowania przedstawienie uwag zgodnie z art. 23 Statutu Trybunału Sprawiedliwości. Przy tym należy uwzględnić, że uczestnikom tym doręczany jest wyłącznie wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym⁹.

30. Z tego względu sąd odsyłający musi określić ramy prawne w takim zakresie, jaki jest niezbędny do udzielenia użytecznej odpowiedzi na pytania prejudycjalne. Nie jest natomiast konieczne wykazanie, że wykładnia zgodna, o której dokonanie zwraca się do Trybunału sąd odsyłający,

jest rzeczywiście możliwa. Zgodnie z wyrokiem w sprawie Pupino zwykle wątpliwości co do możliwości wykładni prawa krajowego zgodnej z decyzją ramową nie powodują niedopuszczalności wniosku; wniosek jest niedopuszczalny, gdy wykładnia ta jest oczywiście niemożliwa. W przypadku gdy nie jest to oczywiste, zbadanie, czy w przedmiotowej sprawie wykładnia prawa krajowego zgodna z decyzją ramową jest możliwa, należy do sądu krajowego¹⁰. Takie stanowisko jest logiczne, ponieważ wykładnia prawa krajowego — również wykładnia zgodna z prawem Unii Europejskiej i prawem wspólnotowym — nie stanowi zadania Trybunału w ramach postępowania o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

31. W związku z tym być może pomocne byłoby uzyskanie większej liczby informacji na temat przepisów, o których wykładnię zgodną z decyzją ramową wnosi sąd odsyłający¹¹. Jednak brak tych informacji nie stoi na przeszkodzie udzieleniu użytecznej odpowiedzi na przedłożone pytania prejudycjalne.

32. Rząd austriacki idzie nawet krok dalej niż rząd niderlandzki, twierdząc, że zgodnie z prawem włoskim w postępowaniu karnym wykonawczym nie może zostać wydane rozstrzygnięcie w przedmiocie cywilnoprawnych roszczeń ofiary przestępstwa. Dlatego też jego zdaniem pytania sądu odsyłającego mają charakter hipotetyczny. Jednakże również i ten argument nie zasługuje na

9 — Wyrok z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie C-217/05 Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, Zb.Orz. str. I-11987, pkt 26–28 i moja opinia przedstawiona w tej samej sprawie w dniu 13 lipca 2006 r., pkt 33 z dalszymi odesłaniami.

10 — Wyrok w sprawie Pupino, wyżej wymieniony w przypisie 5, pkt 48.

11 — Zobacz poniżej, pkt 79 niniejszej opinii.

uwzględnienie, ponieważ nie został oparty na żadnych informacjach, które uzasadniałyby powzięcie oczywistych wątpliwości co do możliwości dokonania wykładni prawa krajowego zgodnej z decyzją ramową.

33. Większe znaczenie mają wyrażone przez rząd irlandzki wątpliwości co do tego, czy z punktu widzenia jej czasowego zakresu zastosowania decyzja ramowa 2001/220 może wywoływać skutki dla postępowania przed sądem krajowym. Wyrok skazujący G. Dell'Orto został wydany w dniu 4 maja 1999 r., sporna kwota została zajęta celem zabezpieczenia już w dniu 29 grudnia 1997 r., a jej ewentualne przywłaszczenie, względnie sprzeniewierzenie miało miejsce jeszcze wcześniej. Tymczasem termin na dokonanie transpozycji odnośnych przepisów decyzji ramowej upłynął dopiero w dniu 22 marca 2002 r., a na dokonanie transpozycji dyrektywy 2004/80 nawet dopiero w dniu 1 lipca 2005 r., względnie 1 stycznia 2006 r. Jeżeli zatem ze względów czasowych decyzja ramowa nie może wywoływać skutków dla zwrotu sprzeniewierzonej kwoty, to wykładnia prawa włoskiego zgodna z decyzją ramową jest wykluczona i wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest pozbawiony znaczenia dla postępowania przed sądem krajowym.

34. Zgodnie z opinią, którą przedstawiłam w sprawie Pupino, na przeszkodzie wykładni zgodnej nie stoi okoliczność, iż stan faktyczny, którego dotyczy postępowanie, wystąpił przed wydaniem decyzji ramowej. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem uważa się na ogół, że przepisy proceduralne mają zastosowanie do wszystkich postępowań zawiśłych w momencie ich wejścia w życie¹². Wydaje się, że również Trybunał nie uznał kwestii czasowego zakresu zastosowania [decyzji ramowej] za przeszkodę w dokonaniu wykładni zgodnej z decyzją ramową, ponieważ nie podjął tej problematyki w wyroku w sprawie Pupino. Podobnie jak w sprawie Pupino również w postępowaniu zawiśłym przed sądem odsyłającym chodzi o kwestie proceduralne, mianowicie o właściwość sądu w przedmiocie wydania rozstrzygnięcia dotyczącego zwrotu kwoty znajdującej się na rachunku bankowym, zajętej w postępowaniu karnym celem zabezpieczenia na rzecz poszkodowanego przedsiębiorstwa. W związku z tym Irlandia wycofała swoje zastrzeżenia na rozprawie.

35. W zakresie, w jakim w niniejszej sprawie wydane mają zostać jeszcze jakiegolwiek rozstrzygnięcia, zastosowanie decyzji ramowej 2001/220 w postępowaniu przed sądem krajowym jest *ratione temporis* możliwe.

12 — Opinia z dnia 11 listopada 2004 r. w sprawie C-105/03, Zb.Orz. str. I-5285, pkt 43 odsyłająca do wyroków z dnia 12 listopada 1981 r. w sprawach połączonych od 212/80 do 217/80 Salumi i in, Rec. str. 2735, pkt 9, z dnia 6 lipca 1993 r. w sprawach połączonych C-121/91 i C-122/91 CT Control Rotterdam i JCT Benelux przeciwko Komisji, Rec. str. I-3873, pkt 22, z dnia 7 września 1999 r. w sprawie C-61/98 De Haan, Rec. str. I-5003, pkt 13 i 14 oraz z dnia 1 lipca 2004 r. w sprawach połączonych C-361/02 i C-362/02 Tsapalos, Rec. str. I-6405, pkt 19.

36. Ostatnia wątpliwość co do istotności wniosku dotyczy zgodności z prawem decyzji ramowej 2001/220. Jeżeli decyzja ramowa byłaby niezgodna z prawem i w związku z tym nie podlegałaby stosowaniu, to nie mogłaby również zobowiązywać do dokonywania wykładni zgodnej prawa krajowego i pytania dotyczące jej wykładni byłyby pozbawione znaczenia dla postępowania przed sądem odsyłającym.

37. W tym zakresie pragnę przypomnieć, że w opinii, którą przedstawiłam w sprawie Pupino, wyraziłam wątpliwość co do podstawy prawnej, na której wydana została ta decyzja, dochodząc jednak do wniosku, że Trybunał nie musi brać tej wątpliwości pod uwagę z urzędu, ponieważ w każdym bądź razie wątpliwości te nie mają dużego znaczenia¹³. Wydanie decyzji ramowej na wybranej podstawie prawnej wydaje się przynajmniej dopuszczalne. Stosownie do tego w wyroku w sprawie Pupino Trybunał nie ustosunkował się do tej kwestii. Ponieważ również w niniejszej sprawie ani sąd odsyłający, ani uczestnicy postępowania nie podnieśli kwestii podstawy prawnej decyzji ramowej, nie ma powodu, aby zagadnienie to rozważać ponownie w ramach niniejszego postępowania.

38. W tej sytuacji wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym należy uznać za dopuszczalny.

B — W przedmiocie pytań prejudycjalnych

39. Aby móc udzielić odpowiedzi na przedłożone przez sąd odsyłający pytania dotyczące wykładni decyzji ramowej 2001/220 w świetle dyrektywy 2004/80, po pierwsze należy omówić możliwości i granice wzajemnego oddziaływania na siebie aktów prawnych wydanych na podstawie traktatu WE oraz na podstawie traktatu UE (zob. pkt 1 poniżej). Następnie, biorąc pod uwagę tak określone ramy, należy dokonać wykładni decyzji ramowej (zob. pkt 2 i 3 poniżej).

1. W przedmiocie stosunku pomiędzy prawem Unii Europejskiej i prawem wspólnotowym w kwestii wykładni

40. Szczególnie Irlandia i Zjednoczone Królestwo są przeciwne uwzględnianiu w ramach wykładni decyzji ramowej, stanowiącej akt prawa Unii Europejskiej, (później przyjętej) wspólnotowej dyrektywy. Ich zdaniem chodzi o dwa różne porządki prawne, które należy wyraźnie oddzielać. Stanowisko to jest oparte przynajmniej w części na słusznych argumentach, jednakże nie mogą zgodzić się z nimi w pełnym zakresie.

¹³ — Opinia przedstawiona w sprawie Pupino, wyżej wymieniona w przypisie 12, Rec. str. I-5285, pkt 48–52.

41. Po pierwsze należy wyjaśnić, że każde wzajemne oddziaływanie na siebie aktów prawnych wymaga istnienia odpowiedniego marginesu swobody interpretacyjnej. Wykładnia *contra legem* nie byłaby zgodna z zasadą pewności prawa¹⁴.

42. Jak podnosi szczególnie Zjednoczone Królestwo, odmienne kompetencje organów określone w Traktacie o Unii Europejskiej i w Traktacie o ustanowieniu Wspólnoty Europejskiej, nawet wobec istnienia marginesu swobody interpretacyjnej, zapobiegają temu, aby w drodze wykładni przepisy należące do jednego z tych porządków prawnych były przenoszone do drugiego, gdy w tym drugim porządku prawnym nie mają one podstawy prawnej. Każda wykładnia musi mianowicie uwzględniać podstawy prawne środka podlegającego wykładni i w związku z tym nie może prowadzić do rezultatu, który nie byłby zgodny z tą podstawą prawną.

43. Dotyczy to w szczególności przejmowania elementów prawa wspólnotowego do prawa Unii Europejskiej, ponieważ zgodnie z art. 47 UE traktat ten w niczym nie narusza traktatu WE. Z tego względu Trybunał uważa, iż spoczywa na nim obowiązek zapewnienia, że akty prawne, co do których Rada utrzymuje, iż wydane zostały na podstawie Traktatu o Unii Europejskiej, nie naruszają

kompetencji przyznanych Wspólnocie na mocy postanowień traktatu WE¹⁵.

44. Z zastrzeżeniem, że kompetencje te są przestrzegane, transfer pomiędzy prawem wspólnotowym i prawem Unii Europejskiej został przewidziany w samych traktatach. Unia i Wspólnota koegzystują mianowicie jako odmienne, ale zintegrowane porządki prawne¹⁶. Zgodnie z art. 1 ust. 3 UE Unię stanowią Wspólnota Europejskie. Zgodnie z art. 3 ust. 1 UE Unia dysponuje jednolitymi ramami instytucjonalnymi, które zapewniają spójność i ciągłość działań podejmowanych do osiągnięcia jej celów, przy poszanowaniu i rozwijaniu dorobku wspólnotowego. Ponadto art. 61 lit. a) i e) WE przewiduje, że środki przyjmowane na podstawie tytułu IV traktatu WE, wraz ze środkami przyjmowanymi na podstawie tytułu VI traktatu UE przyczyniają się do ustanowienia przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości.

45. W związku z tym w wyroku w sprawie Pupino Trybunał stwierdził, że całkowicie zrozumiałe jest, że mając na celu skuteczne przyczynianie się do realizacji celów Unii, autorzy Traktatu o Unii Europejskiej uznali za słuszne przewidzenie możliwości zastosowania w ramach tytułu VI tego traktatu instrumentów prawnych wywołujących

14 — Wyrok w sprawie Pupino, wyżej wymieniony w przypisie 5, pkt 44 i 47.

15 — Wyroki z dnia 12 maja 1998 r. w sprawie C-170/96 Komisja przeciwko Radzie (Wiza tranzytowa), Rec. str. I-2763, pkt 16 oraz z dnia 13 września 2005 r. w sprawie C-176/03 Komisja przeciwko Radzie (Prawo karne ochrony środowiska), Zb.Orz. str. I-7879, pkt 39.

16 — Zobacz wyrok Sądu Pierwszej Instancji z dnia 21 września 2005 r. w sprawie T-306/01 Yusuf i Al Barakat International Foundation przeciwko Radzie i Komisji, Zb.Orz. str. II-3533, pkt 156.

skutki analogiczne do tych, o których mowa w traktacie WE¹⁷. Analogicznie dotyczy to naturalnie również działalności prawodawczej Unii Europejskiej. Techniki prawodawcze, zarysy rozwiązań i koncepcje, które sprawdziły się na gruncie prawa wspólnotowego, mogą być stosowane również w aktach prawnych prawa Unii Europejskiej.

46. W związku z tym elementom przejętym z prawa wspólnotowego należy zatem przypisywać na gruncie prawa Unii Europejskiej zasadniczo tę samą treść co na gruncie prawa wspólnotowego. Jest tak jednakże tylko w takim zakresie, w którym szczególnie charakter prawa Unii Europejskiej, mianowicie brak skutku bezpośredniego decyzji ramowych, nie stoi temu na przeszkodzie. Również w drodze wykładni spójnej nie mogą mianowicie ulec zatarciu określone w traktatach różnice pomiędzy prawem wspólnotowym, mającym charakter supranacjonalny, oraz prawem Unii Europejskiej, silniej powiązanym z prawem publicznym międzynarodowym.

47. Ewentualnie ściśle oddzielanie kompetencji prawodawczych wymaga jednak, aby wydawane były wzajemnie się uzupełniające akty prawne Unii Europejskiej i prawa wspólnotowego. W ten sposób do konwencji wykonawczej do układu z Schengen zmiany dotyczące systemu informacyjnego Schengen wprowadzane są w równoległe obowiązujących aktach prawnych wydawanych na podstawie art. 66 WE i art. 30 ust. 1 lit. a) i b),

art. 31 lit. a) i b) oraz art. 34 ust. 2 lit. c) UE¹⁸. Tego rodzaju akty prawne należy interpretować zgodnie z ich wspólnym celem w taki sposób, aby harmonijnie się zazębiały. W tym kontekście szczególnie wskazane może być dokonywanie jednolitej wykładni definicji.

48. Właśnie w takich przypadkach, wbrew stanowisku Irlandii, pożądane może być dokonywanie wykładni wcześniej wydanego aktu prawnego, należącego do jednego porządku prawnego, w świetle później wydanego aktu prawnego, należącego do innego porządku prawnego. Odwrotnie rzecz ujmując, w takiej sytuacji wskazane może być również dokonywanie wykładni późniejszego aktu prawnego w świetle wcześniej przyjętego uregulowania, które ma on uzupełniać.

49. Wykładnia aktów prawa Unii Europejskiej w świetle prawa wspólnotowego jest zatem możliwa. Należy przy tym uwzględnić ograniczenia, które wynikają z różnic pomiędzy Unią a Wspólnotą Europejską, w szczególności w zakresie ich kompetencji oraz form działania, z których mogą korzystać.

17 — Wyżej wymienionym w przypisie 5, pkt 36.

18 — Zobacz na przykład decyzję Rady 2004/201/WSiSW oraz rozporządzenie Rady (WE) nr 378/2004 z dnia 19 lutego 2004 r. w sprawie procedur zmiany podręcznika Sirene (Dz.U. L 64, str. 5 i 45).

2. W przedmiocie pojęcia ofiary

50. Przedkładając pytanie pierwsze, sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy również osoby prawne mogą stanowić ofiarę w rozumieniu decyzji ramowej 2001/220. Kwestia ta ma znaczenie, ponieważ wszystkie mające zastosowanie przepisy decyzji ramowej, przede wszystkim art. 2 i 9, przewidują udzielenie ochrony tylko ofierze. Poniżej wykażę jednak, że nawet w świetle dyrektywy 2004/80 przyjęcie, iż osoby prawne mogą stanowić ofiary w rozumieniu decyzji ramowej, jest mało przekonujące.

a) W przedmiocie decyzji ramowej 2001/220

51. Jak podkreślają wszyscy uczestnicy postępowania, SAIPEM nie jest ofiarą w rozumieniu definicji ofiary zawartej w art. 1 lit. a) decyzji ramowej 2001/220, ponieważ zgodnie z tą definicją pojęcie ofiary obejmuje wyłącznie osoby fizyczne.

52. Irlandia i Komisja słusznie podkreślają, że również historia powstania tej definicji przemawia przeciwko objęciu nią osób prawnych. Ograniczenie zakresu definicji do osób fizycznych było planowane już na początku procesu prawodawczego, ponieważ jest to zgodne z projektem decyzji ramowej przedstawionym przez Portugalię. Komisja wskazuje, że również komunikat w sprawie ofiar przestępstw, który przedstawiła, zanim

złożony został projekt decyzji¹⁹, dotyczył wyłącznie osób fizycznych. Co prawda w ramach procesu prawodawczego Rada badała objęcie zakresem definicji osób prawnych²⁰, jednakże nie doprowadziło to do stosownego rozszerzenia zakresu znaczeniowego definicji.

53. Historia powstania definicji przemawia również przeciwko wyrażonemu przez Irlandię, rzekomo uzasadnionemu, argumentowi, iż za ofiary przestępstwa popełnionego przeciwko osobie prawnej należy uznawać osoby fizyczne kryjące się za osobą prawną. Irlandia podniosła, że jeżeli ochroną miałyby zostać objęte również te „pośrednie” ofiary, to bardziej konsekwentne byłoby objęcie zakresem definicji ofiary również osób prawnych. Poza tym w postępowaniu przed sądem odsyłającym nie chodzi o roszczenia pośrednio poszkodowanych osób fizycznych, lecz o roszczenia bezpośrednio poszkodowanej osoby prawnej. Zatem nie powstaje pytanie, czy pośrednie poszkodowanie może prowadzić do uzyskania statusu ofiary w rozumieniu decyzji ramowej 2001/220.

54. Uwzględnienie osób fizycznych kryjących się za osobą prawną obala jednak kolejny argument Zjednoczonego Królestwa przeciwko objęciu pojęciem ofiary również osób prawnych. Zjednoczone Królestwo

19 — Komisja odwołuje się do komunikatu, który przedstawiła Radzie, Parlamentowi Europejskiemu i Europejskiemu Komitetowi Społeczno-Ekonomicznemu — Ofiary przestępstw w Unii Europejskiej — refleksje w sprawie norm i działań, COM(1999)349 wersja ostateczna.

20 — Wyniki spotkania grupy „Współpraca sądowa w sprawach karnych” w dniu 19 i 20 czerwca 2000 r. (dokument Rady 9720/00 z dnia 26 czerwca 2000 r., str. 3, przypis 3) i sprawozdanie grupy „Współpraca sądowa w sprawach karnych” z dnia 11 lipca 2000 r. (dokument Rady 10387/00 z dnia 14 lipca 2000 r., str. 7, przypis 1).

podnosi, że określony w art. 29 UE cel polegający na zapewnieniu obywatelom wysokiego poziomu bezpieczeństwa osobistego w przestrzeni wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości dotyczy w oczywisty sposób osób fizycznych. Zjednoczone Królestwo podkreśla, że nie może to jednak stanowić przeszkody dla prawodawcy unijnego w objęciu taką samą ochroną jak osoby fizyczne również osób prawnych, ponieważ również przestępstwa przeciwko osobom prawnym dotyczą w konsekwencji osób fizycznych, to znaczy właścicieli oraz pracowników tych osób prawnych. Ponadto przestępstwa te mogą również wpływać na subiektywne poczucie bezpieczeństwa obywateli.

choćby szkody doznane przez ofiarę, przykładowo wyliczone w art. 1 lit. a) decyzji ramowej 2001/220, mianowicie uszkodzenie ciała lub szkoda psychiczna, cierpienie emocjonalne lub strata ekonomiczna, dotyczą w decydującym stopniu tylko osób fizycznych. Przywołać należy również art. 2 ust. 1 tej decyzji, zgodnie z którym ofiary należy traktować z należytym poszanowaniem godności jednostki. Również wzmocniona ochrona ofiar szczególnie wrażliwych zgodnie z art. 2 ust. 2 jest trudna do wyobrażenia w odniesieniu do osób prawnych. Podobnie przepisy dotyczące ochrony ofiary i członków jej rodziny zgodnie z art. 8 nie sposób odnieść do osób prawnych.

55. Niezależnie od ogólnego celu, który realizuje rozdział VI traktatu UE, wąska definicja ofiary w decyzji ramowej 2001/220 jest jednak zgodna z pozostałymi przepisami tej decyzji oraz z możliwymi do zidentyfikowania celami, które decyzja ta realizuje.

56. Co prawda inne przepisy decyzji ramowej mogłyby w części być stosowane również względem osób prawnych, gdyby należało uznać je za ofiary, jednakże niektóre elementy decyzji ramowej — jak słusznie podkreśla Austria — wywołują skutki tylko i wyłącznie na korzyść osób fizycznych. Już

57. Za objęciem osób prawnych pojęciem ofiary mogłoby co najwyżej przemawiać to, że ich nieuwzględnienie byłoby niezgodne z prawem wyższej rangi, to znaczy z przywołanymi przez Irlandię prawami podstawowymi, które zgodnie z art. 6 ust. 2 UE Unia szanuje. W związku z tym powstaje przede wszystkim pytanie, czy odmienne traktowanie osób fizycznych i prawnych jest zgodne z ogólną zasadą równego traktowania. Zasada ta wymaga, by porównywalne sytuacje nie były traktowane w odmienny sposób, a odmienne sytuacje nie były trakto-

wane jednakowo, chyba że takie traktowanie jest uzasadnione obiektywnymi względami²¹.

środki we własnym zakresie, o ile również osoby prawne wymagają ochrony w postępowaniu karnym²².

58. Nawet uwzględniając prawa podstawowe, prawodawca unijny może jednak ograniczyć się do uregulowania jedynie sposobu traktowania osób fizycznych. Co prawda również osoby prawne mogą zostać poszkodowane w wyniku popełnienia przestępstwa, jednakże już sama definicja ofiary w art. 1 lit. a) decyzji ramowej 2001/220 ukazuje, że szkoda osoby fizycznej często nie wyczerpuje się w stratach ekonomicznych, lecz na skutek uszkodzenia ciała, szkody psychicznej oraz cierpienia emocjonalnego może osiągnąć zupełnie inny wymiar aniżeli w przypadku osoby prawnej. Ponadto osoby fizyczne często wymagają w postępowaniu karnym dużo silniejszej ochrony aniżeli co do zasady reprezentowane przez profesjonalistów osoby prawne. Są to obiektywne względy, które uzasadniają uprzywilejowane traktowanie osób fizycznych, które padły ofiarą przestępstwa.

59. Ponadto należy zaznaczyć, że decyzja ramowa nie stoi na przeszkodzie temu, aby państwa członkowskie podjęły odpowiednie

60. W związku z powyższym należy stwierdzić, że decyzja ramowa 2001/220 — również po uwzględnieniu praw podstawowych — nie zawiera żadnej wskazówki uzasadniającej objęcie definicją ofiary, wbrew jej brzmieniu, również osób prawnych.

b) W przedmiocie dyrektywy 2004/80

61. Po pierwsze należy wskazać za Zjednoczonym Królestwem, że niniejsza sprawa, niezależnie od przyjętej wykładni pojęcia ofiary, nie może prowadzić do zastosowania dyrektywy 2004/80. Dyrektywa przewiduje kompensatę tylko w przypadku popełnienia umyślnego przestępstwa z użyciem przemocy, tymczasem sporna kwota została zajęta celem zabezpieczenia w związku z popełnieniem przestępstwa sprzeniewierzenia, względnie przywłaszczenia. Ponadto

21 — Wyroki z dnia 20 września 1988 r. w sprawie 203/86 Hiszpania przeciwko Radzie, Rec. str. 4563, pkt 25, z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawach połączonych C-248/95 i C-249/95 SAM Schiffahrt i Stapf, Rec. str. I-4475, pkt 50, z dnia 13 kwietnia 2000 r. w sprawie C-292/97 Karlsson i in., Rec. str. I-2737, pkt 39, z dnia 12 marca 2002 r. w sprawach połączonych C-27/00 i C-122/00 Omega Air i in., Rec. str. I-2569, pkt 79, z dnia 9 września 2003 r. w sprawie C-137/00 Milk Marque i National Farmers' Union, Rec. str. I-7975, pkt 126, z dnia 9 września 2004 r. w sprawie C-304/01 Hiszpania przeciwko Komisji, Zb.Orz. str. I-7655, pkt 31 i z dnia 14 grudnia 2004 r. w sprawie C-210/03 Swedish Match, Zb.Orz. str. I-11893, pkt 70.

22 — Decyzja ramowa nie zawiera poza tym żadnych przepisów upoważniających państwa członkowskie do gorszego traktowania osób prawnych. W tym zakresie decyzja ramowa 2001/220 różni się od uregulowania, które analizowałam w opinii z dnia 8 września 2005 r., którą przedstawiłam w sprawie C-540/03 Parlament przeciwko Radzie (Łączenie rodzin), (Zb.Orz. str. I-5769, pkt 99 i nast., które wydawało się usprawiedliwiać transpozycję naruszającą prawa podstawowe.

przestępstwo zostało popełnione, przynajmniej w głównym zakresie, jeżeli nie wyłącznie, w państwie członkowskim, w którym znajdowała się siedziba ofiary — spółki SAIPEM. Tymczasem dyrektywa reguluje kompensatę, w przypadku gdy przestępstwo zostało popełnione w innym państwie członkowskim. W końcu dyrektywa zezwala państwom członkowskim na ograniczenie się do przyznawania kompensaty wnioskującym, którzy doznali uszczerbków w wyniku przestępstw popełnionych po dniu 30 czerwca 2005 r., podczas gdy w mniejszej sprawie przestępstwo zostało popełnione ponad dziesięć lat wcześniej.

62. Jednakże dyrektywę 2004/80 należy widzieć w szerszym kontekście decyzji ramowej 2001/220. Również ona ma na celu ochronę ofiary i w motywie 5 wyraźnie odwołuje się do decyzji ramowej. Jak stwierdza Komisja, obydwa akty prawne uzupełniają się przynajmniej w odniesieniu do celu, który stanowi ochrona ofiar.

63. Jak słusznie podkreślają Zjednoczone Królestwo oraz Komisja, przedmiotem uregulowań tych dwóch aktów są dwa różne zagadnienia, mianowicie z jednej strony decyzja ramowa — w zakresie, który ma znaczenie dla niniejszej sprawy — dotyczy odszkodowania przez sprawcę, a z drugiej strony dyrektywa dotyczy kompensaty wypłacanej przez państwo.

64. Wobec tego te dwa akty prawne nie znajdują się w ścisłym, komplementarnym

związku. Jednolita wykładnia pojęcia ofiary nie jest absolutnie niezbędna do ich funkcjonowania, lecz ma raczej znaczenie z punktu widzenia systematyki. Taka jednolita wykładnia mogłaby w szczególności ułatwić transpozycję i praktyczne stosowanie w państwach członkowskich. Już ta niewielka waga koherentnej wykładni pozwala mieć wątpliwości co do tego, że dyrektywa 2004/80 może w ogóle uzasadnić rozszerzającą wykładnię — ewentualnie w drodze analogii — pojęcia ofiary w rozumieniu decyzji ramowej 2001/220.

65. Rozszerzająca wykładnia pojęcia ofiary w rozumieniu decyzji ramowej 2001/220 nie jest konieczna ze względu na dyrektywę 2004/80 również z tego powodu, że z dyrektywy nie wynika w jednoznaczny sposób, że uważa ona osoby prawne za ofiary.

66. Inaczej aniżeli decyzja ramowa 2001/220 dyrektywa 2004/80 nie zawiera wyraźnej definicji pojęcia ofiary. Znajduje to wyjaśnienie w historii jej powstania. Projekt dyrektywy odnoszącej się do kompensaty dla ofiar przestępstw przedstawiony przez Komisję zmierzał nie tylko do ułatwienia wypłaty kompensaty w przypadkach transgranicznych, lecz również do zapewnienia pewnego minimalnego wspólnego standardu kompensaty dla ofiar. W tym kontekście projekt zawierał

definicję ofiary ograniczoną do osób fizycznych i odnosił się do szkód na osobie²³.

67. Jednakże Rada zrezygnowała ze zbliżenia ustawodawstw w zakresie kompensaty dla ofiar przestępstw²⁴. Jedyny przepis dyrektywy 2004/80, który dotyczy roszczenia o kompensatę, to art. 12 tej dyrektywy, który przewiduje, że państwa członkowskie gwarantują sprawiedliwą i odpowiednią kompensatę dla ofiar umyślnych przestępstw z użyciem przemocy. Ponadto z art. 2 dyrektywy wynika, że chodzi o kompensatę wypłaconą przez organy państwa.

68. Artykuł 12 dyrektywy 2004/80, zgodnie z jego brzmieniem, może obejmować jako ofiary również osoby prawne, ponieważ również one mogą doznać szkody spowodowanej przez umyślne przestępstwo z użyciem przemocy popełnione w innym państwie członkowskim²⁵. W związku z tym nie można wykluczyć, że prawodawca wspólnotowy rozszerzył krąg uprzywilejowanych ofiar, wykraczając poza pierwotne cele projektu dyrektywy przedstawionego przez Komisję.

69. Rządy Niderlandów, Austrii i Zjednoczonego Królestwa oraz Komisja są jednak zdania, że jedynie osoby fizyczne mogą stanowić ofiary umyślnych przestępstw z użyciem przemocy w rozumieniu dyrektywy 2004/80. W uzasadnieniu tego stanowiska podnoszą oni, że ograniczenie zakresu znaczeniowego pojęcia ofiary do osób fizycznych wynika z celu określonego w motywie pierwszym, który polega na zniesieniu między państwami członkowskimi przeszkód w swobodnym przepływie osób i usług, oraz z przywołanego w motywie drugim wyroku w sprawie Cowan²⁶, który wspiera ochronę osób fizycznych, jak również z odwołania w motywie piątym do decyzji ramowej 2001/220, która definiuje potencjalne ofiary jako wyłącznie osoby fizyczne. Poza tym, rezygnując z proponowanego przez Komisję zbliżenia ustawodawstw, prawdopodobnie Rada nie miała intencji rozszerzenia kręgu uprzywilejowanych podmiotów na osoby prawne, wykraczając poza projekt przedstawiony przez Komisję.

70. W związku z tym co prawda brzmienie dyrektywy 2004/80 dopuszcza rozszerzenie zakresu znaczeniowego pojęcia ofiary na osoby fizyczne oraz prawne, jednakże za ograniczeniem go do osób fizycznych przemawia szereg względów. Mimo że w niniejszej sprawie nie jest konieczne ostateczne określenie zakresu znaczeniowego pojęcia ofiary w rozumieniu dyrektywy, w każdym wypadku jego wykładnia nie może prowadzić do rozszerzenia zakresu znaczeniowego pojęcia ofiary w rozumieniu decyzji ramowej

23 — COM(2002) 562 wersja ostateczna, Dz.U. 2003, C 45E, str. 69 i nast.

24 — Zobacz dokument prezydencji zawierający propozycje kompromisu, dokument Rady 7752/04 z dnia 26 marca 2004 r. przygotowany na posiedzenie Rady w dniu 30 marca 2004 r. oraz przyjęty w związku z tym projekt, dokument Rady 8033/04 z dnia 5 kwietnia 2004 r.

25 — Zobacz na przykład wyrok z dnia 9 grudnia 1997 r. w sprawie C-265/95 Komisja przeciwko Francji, Rec. str. I-6959.

26 — Wyrok z dnia 2 lutego 1989 r. w sprawie 186/87 Cowan, Rec. str. 195, pkt 19.

2001/220 w porównaniu z brzmieniem zawartej w niej definicji.

71. Również przywoływany przez sąd odsyłający art. 17 dyrektywy 2004/80 nie może uzasadnić objęcia pojęciem ofiary osób prawnych. Jak słusznie podnoszą Austria, Włochy, Niemcy, Zjednoczone Królestwo oraz Komisja, przepis ten stwarza państwom członkowskim możliwość przyjęcia korzystniejszych przepisów krajowych. W związku z tym państwa członkowskie mogą traktować jako ofiary również osoby prawne. Nie wynika z tego jednak, że są do tego zobowiązane.

72. W związku z tym również po uwzględnieniu dyrektywy 2004/80 ofiary w rozumieniu decyzji ramowej 2001/220 stanowią wyłącznie osoby fizyczne.

3. W przedmiocie stosowania art. 9 decyzji ramowej 2001/220 w postępowaniu karnym wykonawczym

73. Przedkładając pytanie drugie, sąd odsyłający pragnie się dowiedzieć, czy ofiara może powoływać się na prawa określone

w art. 2 i 9 decyzji ramowej 2001/220 także w ramach postępowania karnego wykonawczego. Ponieważ w świetle odpowiedzi na pytanie pierwsze w niniejszej sprawie szkody nie doznała ofiara w rozumieniu decyzji ramowej, niektórzy uczestnicy postępowania są zdania, że pytanie to ma charakter czysto hipotetyczny.

74. Trybunał uznawał jednak wielokrotnie swą właściwość do orzekania na podstawie art. 234 WE w przedmiocie pytań prejudycjalnych dotyczących przepisów prawa wspólnotowego w sprawach, w których stan faktyczny w postępowaniu przed sądem krajowym nie wchodzi w zakres przedmiotowy prawa wspólnotowego, lecz w których te przepisy prawa wspólnotowego mają zastosowanie na mocy przepisów prawa krajowego²⁷. To samo winno dotyczyć przepisów prawa Unii Europejskiej.

75. W niniejszej sprawie nie można wykluczyć, że w prawie włoskim co do zasady funkcjonuje szersze pojęcie ofiary, tak że również osoby prawne korzystają z postępowania, z którego korzystają osoby fizyczne, gdy realizują uprawnienia przysługujące im jako ofiarom przestępstwa. Przemawia za tym okoliczność, że Włochy nie dokonały

27 — Wyroki z dnia 17 lipca 1997 r. w sprawie C-28/95 Leur-Bloem, Rec. str. I-4161, pkt 27 i w sprawie C-130/95 Giloy, Rec. str. I-4291, pkt 23, zob. również wyroki z dnia 8 listopada 1990 r. w sprawie C-231/89 Gmurzynska-Bscher, Rec. str. I-4003, pkt 24, z dnia 18 października 1990 r. w sprawach połączonych C-297/88 i C-197/89 Dzodzi, Rec. str. I-3763, pkt 36, z dnia 11 stycznia 2001 r. w sprawie C-1/99 Kofisa Italia, Rec. str. I-207, pkt 21, z dnia 17 marca 2005 r. w sprawie C-170/03 Feron, Zb.Orz. str. I-2299, pkt 11 i z dnia 16 marca 2006 r. w sprawie C-3/04 Poseidon Chartering, Zb.Orz. str. I-2505, pkt 15.

wyraźnej transpozycji pojęcia ofiary w rozumieniu art. 1 lit. a) decyzji ramowej 2001/220²⁸, jak również że mające zastosowanie przepisy prawa włoskiego wydają się nie posługiwać żadnym szczególnym pojęciem ofiary²⁹.

76. Jeżeli prawo włoskie przewiduje jednolite stosowanie tych przepisów niezależnie od tego, czy ofiarą przestępstwa padła osoba fizyczna, czy prawna, wymogi ustanowione przez decyzję ramową, dotyczące postępowania wykonawczego, mogą mieć znaczenie dla sądu odsyłającego. W konsekwencji Trybunał powinien udzielić odpowiedzi również na to pytanie.

77. W istocie pytanie to dotyczy wykładni art. 9 ust. 1 i 3 decyzji ramowej, w których uregulowane jest odszkodowanie dla ofiar i zwrot ich własności przejętej w toku postępowania.

78. Sąd odsyłający wychodzi w oczywisty sposób z założenia, że w niniejszej sprawie możliwe jest zarządzenie zwrotu własności zajętej celem zabezpieczenia. W tej kwestii art. 9 ust. 3 przewiduje, że możliwą do odzyskania własność należącą do ofiar, przejętą w toku postępowania karnego, zwraca się im bez zwłoki, chyba że przeciwko dokonaniu zwrotu przemawiają nadrzędne względy związane z prowadzeniem postępowania.

79. Ponieważ chodzi o zwrot pieniędzy, które prawdopodobnie zostały przesłane na konta sprawcy w formie bezgotówkowej, wydaje się jednak możliwe, że kwota ta, wbrew wyobrażeniu sądu odsyłającego, nie stanowi już własności SAIPEM. W związku z tym nie można wykluczyć ewentualności wypłaty ofierze odszkodowania. W tym zakresie, zgodnie z art. 9 ust. 1 decyzji ramowej 2001/220, państwa członkowskie zapewniają ofiarom czynów przestępczych uprawnienia do uzyskania w rozsądnym czasie decyzji w sprawie wynagrodzenia przez przestępcę szkody w toku postępowania karnego, z wyjątkiem takich sytuacji, gdy w konkretnych sprawach prawo krajowe umożliwia przyznanie odszkodowania w inny sposób. Nie wymaga przy tym ostatecznego rozstrzygnięcia kwestia, jakie rodzaje roszczeń są objęte zakresem znaczeniowym pojęcia „odszkodowanie”. Jest jednak oczywiste, że szkody majątkowe są tym zakresem objęte, w szczególności ze względu na to, że art. 1 lit. a) wyraźnie wymienia stratę ekonomiczną jako przykład szkody, której doznała ofiara.

28 — Zobacz dokument Komisji SEC(2004)102, str. 3, http://ec.europa.eu/justice_home/doc_centre/criminal/doc/sec_2004_0102_fr.pdf. Dotyczył on załącznika do sprawozdania Komisji zgodnie z art. 18 decyzji ramowej Rady z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym, COM(2004)54 wersja ostateczna z dnia 16 kwietnia 2004 r.

29 — Może przy tym chodzić o art. 74 i nast. oraz 538 i nast. włoskiego *codice de procedura penale* dotyczące odszkodowania dla ofiar przestępstw w ramach postępowania karnego, jak również art. 262 i 263 włoskiego *codice de procedura penale*, dotyczące zwrotu majątku zajętego celem zabezpieczenia.

80. W odróżnieniu od pytania pierwszego nie można stwierdzić, jakoby dyrektywa 2004/80 miała jakikolwiek zauważalny wpływ na wykładnię decyzji ramowej. Jest to związane z zakresem przedmiotowym tej dyrektywy, który stanowi kompensata dla ofiar wypłacana przez państwo, bez jednoczesnego szczegółowego zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich. W związku z tym dyrektywa nie zawiera żadnego uregulowania w zakresie odszkodowania przez sprawcę ani zwrotu na rzecz ofiary własności przejętej w toku postępowania. Dyrektywa nie dotyczy również postępowania karnego, ponieważ kompensata dla ofiar zwykle jest wypłacana przez państwo w odrębnym postępowaniu administracyjnym.

a) W przedmiocie odszkodowania

81. W odniesieniu do odszkodowania, zgodnie z art. 9 ust. 1 decyzji ramowej 2001/220, państwa członkowskie zapewniają ofiarom czynów przestępczych uprawnienia do uzyskania w rozsądnym czasie decyzji w sprawie wynagrodzenia przez przestępcę szkody w toku postępowania karnego, z wyjątkiem takich sytuacji, gdy w konkretnych sprawach prawo krajowe umożliwia przyznanie odszkodowania w inny sposób.

82. Zgodnie z tym przepisem ofiarom zapewnione ma zostać prawo do uzyskania

w ramach postępowania karnego decyzji w sprawie wynagrodzenia przez sprawcę doznanej szkody, jednakże z pewnym zastrzeżeniem: w niektórych przypadkach państwa członkowskie mogą uregulować przyznanie odszkodowania w inny sposób. Nie oznacza to jednak, że państwa członkowskie dysponują pełną swobodą w zakresie określenia sposobu odszkodowania, lecz jedynie, że w niektórych przypadkach może to nastąpić w inny sposób. Co do zasady ofiary muszą mieć możliwość uzyskania decyzji w sprawie odszkodowania w toku postępowania karnego.

83. Celem połączenia postępowania karnego i wydania decyzji w sprawie odszkodowania jest zaoszczędzenie ofiarom obciążeń i ryzyka, związanych z prowadzeniem dodatkowego postępowania sądowego. W zakresie, w jakim w postępowaniu karnym pewne kwestie są lub mogą zostać wyjaśnione bez większych trudności, uzasadnione interesy ofiar w rozumieniu art. 2 ust. 1 decyzji ramowej 2001/220 należy uznać za uwzględnione, gdy dokonany przez siebie ustaleniom sąd nadaje bezpośrednio postać stosownej decyzji.

84. W niniejszej sprawie zrealizowanie tego celu wymagałoby ujęcia decyzji w sprawie odszkodowania dla SAIPEM w możliwie szerokim zakresie, już w wyroku karnym.

85. Jednak Komisja słusznie zauważa, że decyzja ramowa 2001/220 nie reguluje

przyporządkowania tej decyzji do krajowego postępowania karnego. W związku z tym decyzja ramowa dopuszcza jej zdaniem, aby w pierwszej kolejności sąd wydał orzeczenie w przedmiocie kary, a następnie, w ramach postępowania następującego bezpośrednio po jego wydaniu, na podstawie ustaleń dokonanych w postępowaniu karnym, decyzję w sprawie odszkodowania przez sprawcę. Przy tym musiałoby jednak zostać zapewnione, aby zgodnie z dyspozycją art. 9 ust. 1 późniejsza decyzja została wydana w rozsądnym terminie.

podnoszone lata po wydaniu przez sąd karny rozstrzygnięcia w przedmiocie popełnienia przestępstwa. Pomijając kwestię ich ewentualnego przedawnienia, byłoby to niezgodne nie tylko z ustanowionym w art. 9 ust. 1 decyzji ramowej 2001/220 prawem do uzyskania decyzji w rozsądnym terminie, lecz również z celem odszkodowania, bowiem korzyści związane z wydaniem przez sąd wspólnej decyzji w przedmiocie skazania oraz odszkodowania albo przynajmniej decyzji zbliżonych do siebie w czasie zostałyby zaprzepaszczone.

86. Rzeczywista dopuszczalność takiego modelu postępowania w odniesieniu do orzeczenia w przedmiocie odszkodowania zależy — co podkreślają w szczególności Niderlandy — wobec braku wyraźnego uregulowania w decyzji ramowej 2001/220, od uregulowania prawa krajowego. Jeżeli prawo krajowe — również po dokonaniu jego wykładni w świetle decyzji ramowej — nie dopuszcza wydania decyzji w sprawie odszkodowania po wydaniu wyroku skazującego, to w takim przypadku sądy muszą wydać tę decyzję przed wydaniem wyroku karnego albo też zawrzeć ją w tym wyroku, zależnie od tego, co w tym zakresie przewiduje prawo krajowe.

88. Jednocześnie takie rozwiązanie wywoływałoby często skutki w postępowaniach, w których ani na etapie postępowania prowadzącego do skazania, ani w wyroku wydanym w tym postępowaniu decyzja ramowa nie wymagała uwzględnienia. Ilustruje to niniejsze postępowanie: wyrok skazujący został wydany w 1999 r., to znaczy w okresie, w którym decyzja ramowa jeszcze nie została przyjęta. Z tego względu nie mogła ona nałożyć na właściwy sąd obowiązku wydania decyzji w sprawie odszkodowania w wyroku skazującym ani też obowiązku dokonania niezbędnych ustaleń. Jeżeli w takich przypadkach dotychczas nie została wydana decyzja dotycząca odszkodowania, to nie można w związku z tym oczekiwać, że przyszłą decyzję [wydaną przez sąd karny] należałoby faworyzować względem decyzji wydanej w ramach postępowania cywilnego.

87. Poza tym wydaje mi się, że wymaganie, aby żądanie wydania decyzji w sprawie odszkodowania było podtrzymywane przez cały okres trwania postępowania karnego wykonawczego, jest wykluczone. W przeciwnym wypadku należałoby obawiać się, że roszczenia odszkodowawcze byłyby

89. W konsekwencji art. 9 ust. 1 decyzji ramowej 2001/220 nie stoi na przeszkodzie wydaniu decyzji w sprawie odszkodowania

dla ofiary w rozsądnym terminie w ramach postępowania karnego, nie wymaga jednakże jej wydania [w tym postępowaniu].

b) W przedmiocie zwrotu własności

90. Zwrot własności reguluje art. 9 ust. 3 decyzji ramowej 2001/220. Zgodnie z tym przepisem możliwą do odzyskania własność należącą do ofiar, przejętą w toku postępowania karnego, zwraca się im bez zwłoki, chyba że przeciwko dokonaniu zwrotu przemawiają nadrzędne względy związane z prowadzeniem postępowania.

91. Inaczej aniżeli art. 9 ust. 1 decyzji ramowej 2001/220 w odniesieniu do decyzji w sprawie odszkodowania, art. 9 ust. 3 nie przewiduje wydania decyzji dotyczącej własności ofiary. Stosownie do tego Komisja jest zdania, że przepis ten ma zastosowanie tylko w przypadku braku sporu dotyczącego własności. Podobnie jak rząd austriacki Komisja uważa, że spór dotyczący własności ma natomiast charakter cywilnoprawny i w związku z tym, zgodnie z motywem 7 decyzji ramowej, nie należy do zakresu jej zastosowania.

92. Powołując się na motyw 7, Komisja, jak również rząd austriacki przeoczyły, że w przepisie tym mowa jest o postępowaniu cywilnym, ale nie o prawie cywilnym. Gdyby decyzja ramowa nie regulowała kwestii związanych z prawem cywilnym, to byłoby to niezgodne z uregulowaną w art. 9 ust. 1 decyzją w sprawie odszkodowania przez sprawcę, ponieważ decyzja w sprawie odszkodowania przez sprawcę ma bowiem co do zasady charakter cywilnoprawny.

93. Niezależnie od tego trafne jest natomiast spostrzeżenie, iż art. 9 ust. 3 decyzji ramowej 2001/220 nie przewiduje wydania żadnej decyzji dotyczącej własności. Co do zasady przepis ten reguluje zatem zwrot własności, która nie stanowi przedmiotu sporu, czyli należących do ofiary przedmiotów, które zostały zajęte do celów dowodowych. Jak całkowicie słusznie podkreśla rząd irlandzki, w tym zakresie art. 9 ust. 3 decyzji ramowej 2001/220 konkretyzuje jedynie podstawowe prawo własności.

94. Ponadto nie każdy spór dotyczący własności może stanowić przeszkodę w dokonaniu jej przewidzianego zwrotu. Jeżeli bowiem w toku postępowania karnego dla celów tego postępowania sąd prawomocnie stwierdzi, kto jest właścicielem rzeczy, na przykład w przypadku skradzionego przedmiotu dla celów orzeczenia kary za kradzież, stwierdzenie to musi być również miarodajne dla kwestii zwrotu własności. Tylko taki sposób postępowania spełnia określony w art. 2 ust. 1 decyzji ramowej 2001/220 wymóg zapewnienia ofiarom rzeczywistej i odpowiedniej roli oraz uznania ich uzasadnionych interesów w ramach postępowania

karnego. Ustalenie okoliczności faktycznych, które jest wystarczające do skazania sprawcy przestępstwa, musi być również wystarczające do wydania decyzji dotyczącej zwrotu własności ofiary.

absolutnie niezbędne do zakończenia postępowania karnego. Dla niniejszego postępowania kwestia ta nie ma jednak znaczenia, ponieważ przedmiotowe ustalenia zostały już poczynione w wyroku skazującym G. Dell'Orto lub w każdym bądź razie nie mogą już obecnie zostać dokonane.

95. Ofiara nie może natomiast żądać zwrotu majątku, jeżeli w postępowaniu karnym nie zostały poczynione odpowiednie ustalenia. W tym zakresie państwa członkowskie mogą uregulować przekazanie sporu w przedmiocie własności sądom cywilnym. Powstaje co najwyżej pytanie, w jakim zakresie decyzja ramowa 2001/220 zobowiązuje sąd do dokonania odpowiednich ustaleń, jeżeli nie są one

96. W związku z tym należy stwierdzić, że zgodnie z art. 9 ust. 3 decyzji ramowej 2001/220 własność należąca do ofiar, przejętą w toku postępowania karnego, zwraca się im bez zwłoki, jeżeli własność nie stanowi przedmiotu sporu lub została prawomocnie ustalona w postępowaniu karnym.

V — Wnioski

97. Uważam zatem, że Trybunał powinien udzielić następujących odpowiedzi na przedstawione pytania prejudycjalne:

1. Ofiary w rozumieniu decyzji ramowej Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym, również po uwzględnieniu dyrektywy Rady 2004/80 z dnia 29 kwietnia 2004 r. odnoszącej się do kompensaty dla ofiar przestępstw stanowią wyłącznie osoby fizyczne.

2. Artykuł 9 ust. 1 decyzji ramowej 2001/220 nie stoi na przeszkodzie wydaniu decyzji w sprawie odszkodowania dla ofiary w rozsądnym terminie w ramach postępowania karnego, nie wymaga jednakże jej wydania [w tym postępowaniu].
3. Zgodnie z art. 9 ust. 3 decyzji ramowej 2001/220 własność należąca do ofiar, przejętą w toku postępowania karnego, zwraca się im bez zwłoki, jeżeli własność nie stanowi przedmiotu sporu lub została prawomocnie ustalona w postępowaniu karnym.